

Life sucks

docentencolumn Geestdrift

dr. Rob van Gerwen

Departement Wijsbegeerte, Universiteit Utrecht

<http://www.phil.uu.nl/~rob/>

13 januari 2009

“Het is absoluut waar, zoals filosofen zeggen, dat het leven achterwaarts begrepen moet worden. Maar ze vergeten de andere propositie, dat het voorwaarts geleefd moet worden.” Søren Kierkegaard *Journal*, 1843.

Toekomstdromen zijn plannen voor straks, maar je hebt ze nu. Je hebt ze ook nodig, want *zonder* bots je voortdurend, in het heden. Als je je echter eenmaal door je grotere projecten laat leiden moet je andere projecten verwaarlozen hoewel die je om andere redenen nu ook best aanspreken. Je wilt psychiater worden, maar in de kroeg zijn de meisjes. Dat vereist een gevoelig oordeelsvermogen, want het is niet altijd duidelijk welke projecten de goede zijn—goed voor jouw toekomst. Is het niet aanmatigend te menen dat jij hier wel uitkomt—dat jij het wel weet? Je kunt er twee dingen over zeggen. Mijn rij-instructeur hamerde er altijd op dat je de verte in moet kijken om auto te kunnen rijden. Als je alleen maar kijkt naar die ene meter voor je auto waar de obstakels liggen en waar de mensen lopen waar je niet tegenop wilt rijden, dan, juist dan zul je onherroepelijk vroeg of laat ergens tegen aan rijden. Je hebt als je rijdt niet genoeg tijd om te reageren op iets wat zich zo dichtbij voordoet. Mensen die alleen aan de dag van vandaag denken, zullen onherroepelijk vastlopen. Verslaafden van allerlei soort zijn hier dankbare voorbeelden van. Kortom, je moet een visie op je toekomst hebben.

Maar nu het tweede. Aristoteles schreef lang geleden een prachtig traktaat over de tragedie. Centraal in dat boek en in de tragedie staat de hamartia, het moment waarop de hoofdperson tot inkeer komt. Een mooi voorbeeld hiervan is Oidipous. Hem wordt voorspeld dat hij zijn vader zal vermoorden en met zijn moeder zal slapen. Los van die rare orakelpraktijk, zou je die voorspelling kunnen psychologiseren. Het orakel van Delphi formuleert

dan Oidipous' angsten en voorgevoelens—van een toekomst die hij zich niet wenst, en die tot botsingen zal leiden als hij zonder planning doorgaat met zijn leven. Omdat hij niet wil dat hij zijn vader gaat vermoorden of met zijn moeder gaat slapen, richt hij zijn leven in naar een plan om dat te voorkomen: hij verlaat zijn ouders (die, zo gaat het verhaal überhaupt niet zijn echte ouders zijn—maar het mooie is natuurlijk dat hij dat niet weet) en trekt de wijde wereld in. Er dienen zich daar allerlei voorvallen aan die hij met de voorspelling in verband had kunnen, maar vooral: had moeten brengen: hij vermoordt inderdaad een oudere man, slaapt inderdaad met een oudere vrouw, en de “ziener” Tiresias herhaalt de intiële voorspelling van het orakel door Oidipous' gedrag voortdurend te veroordelen. Men zou die voorvallen kunnen begrijpen als Oidipous' voorgevoelens dat het traject dat hij voor zijn leven heeft gekozen wellicht niet helemaal zuiver is, wellicht niet helemaal bij hem en zijn omstandigheden past.

Het moment van Oidipous' hamartia, nu, is precies het moment waarop hij dit beseft, en waarop hij beseft dat er geen weg terug meer is. Zijn toekomstdroom heeft zijn levenswandel bepaalt maar heeft ook zijn oordeelsvermogen overschreeuwd.

De moraal van dit verhaal: toekomstdromen heb je nodig, maar ze ontslaan je er niet van ze voortdurend opnieuw te situeren. De momenten waarop zich ongemakkelijke voorgevoelens aan je voordoen zijn momenten waarop je je leven een andere wending kunt geven. Maar je hoeft een gevoelig oordeelsvermogen, omdat je, als je jezelf uitsluitend door ongemakkelijke voorgevoelens laat leiden, onherroepelijk binnen niet al te lange tijd ergens tegenaan zult botsen—en dan is er geen weg vooruit meer. Het kan altijd mis gaan. Life sucks.